

Store spørsmål, snevre svar

Kristian K. Starheim

Pandemi, panikk og politikk

Oslo: Dreyers forlag, 2023

205 s.

ISBN 978-82-8265-689-4

Michael 2024; 21: 133–134

doi:10.5617/michael.10964

Det er skrevet mange bøker om pandemien, men få med en like interessevekkende tittel som denne: Pandemi, panikk og politikk. Resten av boken fenger dessverre ikke like mye.

Forfatteren Kristian K. Starheim har tidligere vært forsker innen molekylærbiologi og jobber som lærer og frilanser. Han stiller store spørsmål: «Korleis Norge vart tatt på senga av koronaviruset, kvifor det gikk bra og kva vi bør lære til neste gong». Innholdet representerer forfatterens personlige syn. Det er en viktig presisering.

Boken er inndelt i åtte lettleste kapitler, og den starter med en beskrivelse av hendelsesforløpet i Norge frem til 12. mars 2020 da landet ble stengt. Deretter følger en generell introduksjon til immunologi, tidligere pandemier, sentrale konsepter innen smittevern og beredskap og håndteringen av pandemien i Norge.

Starheim forklarer at pandemi med et koronavirus var en velkjent trussel, og at sårbarheten i den norske beredskapen, som mangel på smittevern-utstyr og intensivkapasitet, var godt kjent. Norge burde ha vært bedre forberedt. Helsemyndighetene kritiseres for utydelig kommunikasjon og

sendrektighet vinteren 2020, men ellers er Starheim fornøyd med den norske pandemihåndteringen.

Det var ingen politisk panikkhandling å stenge landet. Stenging gikk fra å være utenkelig til å være det eneste «rette» i løpet av noen hektiske dager i mars. Han mener at de negative effektene av stenging var små, sammenliknet med et stort smitteutbrudd om landet hadde vært holdt mer åpent, men dette fremstår som en påstand uten overbevisende argumentasjon.

Pandemihåndteringen i Sverige vies nesten to hele kapitler. Starheim mener at styringen av den svenske pandemien var «grovt uaktsom», og slår fast at Sverige valgte en strategi som «førte til fleire tusen dødsfall som kunne ha vore unngått». Folkhälsomyndigheten beskrives som «eit fagmiljø som egentleg ikkje tok pandemien heilt på alvor», og som var «meir opptekne av å halde linja enn av dei store menneskelege lidningane i det svenske samfunnet». Dette perspektivet vil nok mange være uenige i.

For det meste er kritikken av den svenske håndteringen lite slagkraftig. For eksempel kritiseres manglende oppskalering av testkapasitet tidlig i pandemien – uten å drøfte hvordan det skulle bidratt til å håndtere pandemien bedre, og uten å nevne at Sverige var et av få land som gjennomførte jevnlig prevaletstester i befolkningen. Jeg savner også et kritisk blikk på massetestingen som ble gjennomført i Norge, der forfatteren kunne stilt spørsmålet: Hva kom egentlig ut av det?

Også andre temaer hadde fortjent en bredere diskusjon. Starheim mener at Norge gjorde rett i å la politikerne lede an, mens Sverige begikk en feil ved å lene seg for tungt på fagfolkene. Jeg savner en refleksjon rundt politikeres egeninteresse i å fremstå handlekraftige i en krisesituasjon. Han diskuterer pandemiplanene før 2020 hvor det var skissert et scenario med 6000–8000 døde uten inngripende smitteverntiltak. Starheim mener erfaringene fra pandemien har gjort det klart at befolkningen ikke ville være fornøyd med forsiktige tiltak i en slik situasjon, men denne verdidebatten går han heller ikke dypere inn i.

Starheim skal ha honnør for å reise store og viktige spørsmål, men svarene som presenteres er snevre og til dels skråsikre. Boken hadde tjent på mer refleksjon og større ydmykhet.

Lise Mørkved Helsing
l.m.helsingen@medisin.uio.no

Lise Mørkved Helsing er lege og førsteamanuensis i forskergruppen Klinisk effektforskning ved Institutt for helse og samfunn, Universitetet i Oslo.